

ELS ADVOCATS I ELS MEDIADORS AL SUD DE FRANÇA I CATALUNYA DEL SEGLE XI AL SEGLE XV

Thomas Gergen
Universitat del Sarre

Resum

L'article estudia la història de diversos grups de professions jurídiques a la França del segle XI al segle XV, juristes anomenats *causidicus*, *advocatus*, *iurisperitus*, sobretot els advocats, però també els notaris i mediadors que ajuden els senyors a redactar tractats polítics. A més, ens dediquem a unes biografies de juristes importants, per exemple Ausiàs d'Avinyó i Giraud Amic, Oleguer de Tarragona, Bonaguida Aretinus (d'Arezzo) i, finalment, Yves de Tréguier (sant Iu), el patró dels advocats francesos fins als nostres dies.

Paraules clau: *advocatus*, *causidicus*, *iurisperitus*, *magister*, advocats, corporacions, obligacions, Yves de Tréguier / sant Yves Hélorly.

LOS ABOGADOS Y LOS MEDIADORES EN EL SUR DE FRANCIA Y CATALUÑA DEL SIGLO XI AL SIGLO XV

Resumen

El artículo estudia la historia de varios grupos de profesiones jurídicas en la Francia del siglo XI hasta el siglo XV, juristas llamados *causidicus*, *advocatus*, *iurisperitus*, sobre todo los abogados, pero también los notarios y mediadores que ayudan a los señores a redactar tratados políticos. Además, nos dedicamos a unas biografías de juristas importantes, por ejemplo Auzias de Avignon y Giraud Amic, Oleguer de Tarragona, Bonaguida Aretinus (de Arezzo) y, finalmente, Yvo de Tréguier (San Yvo), el patrono de los abogados franceses hasta nuestros días.

Palabras clave: *advocatus*, *causidicus*, *iurisperitus*, *magister*, abogados, corporaciones, obligaciones, Yvo de Tréguier / Saint Yves Helory.

LAWYERS AND MEDIATORS IN THE SOUTH OF FRANCE
AND CATALONIA IN THE 11th-15th CENTURIES

Abstract

This paper looks into the history of several groups of legal professions in 11th-15th century France, including the jurists called *causidicus*, *advocatus*, *iurisperitus* and above all lawyers, but also notaries and mediators who helped the nobility to draft political treaties. It also presents biographical sketches of some important jurists, such as Auzias of Avignon, Giraud Amic, Oleguer of Tarragona, Bonaguida Aretinus (or of Arezzo) and, lastly, Ivo of Kermartin (or of Tréguier) – Saint Ivo –, the patron of lawyers in France to this day.

Keywords: *advocatus*, *causidicus*, *iurisperitus*, *magister*, lawyer, corporations, obligations, Ivo of Kermartin / Ivo of Tréguier / Saint Yves Hélor.

AVOCATS ET MÉDIATEURS DANS LE SUD DE LA FRANCE
ET EN CATALOGNE AUX XIe-XVe SIÈCLES

Résumé

Cet article étudie l'histoire de différents corps de métier juridiques en France, du XIe au XVe siècle : les juristes dénommés *causidicus*, *advocatus*, *iurisperitus*, les avocats notamment, mais aussi les notaires et les médiateurs qui aidaient les seigneurs à la rédaction des traités politiques. Il se penche également sur la biographie d'illustres hommes de loi, tels que Auzias d'Avignon, Giraud Amic, Oleguer de Tarragone, Bonaguida Arétin (d'Arezzo) et, enfin, Yves de Tréguier (saint Yves), patron des avocats français aujourd'hui encore.

Mots-clés : *advocatus*, *causidicus*, *iurisperitus*, *magister*, avocats, corporations, obligations, Yves de Tréguier / saint Yves Hélor.

Molt abans que s'institucionalitzés l'advocacia i el gremi és professionalitzés,¹ hi havia un seguit de personalitats destacades que s'encarregaven de dirimir i de fer complir la llei. El «cradat a ajudar» (és a dir, l'«ad-vocatus», denominació a partir de la qual es va formar el francès *avoué*) era un llec, és a dir, un membre seglar d'una comunitat religiosa que gaudia d'àmplia immunitat per a dur a terme funcions jurídiques, administratives i militars. En un principi, en temps de l'imperi carolingi, els *avoués* feien valdre l'autoritat monàrquica per tal de contrarestar la *potestas*

1. Hannes SIEGRIST, *Advokat, Bürger und Staat: Sozialgeschichte der Rechtsanwälte in Deutschland, Italien und der Schweiz*, Frankfurt, 1996.

(capacitat d'exercir el poder), que havia estat delegada als comtes, i per a garantir la defensa del patrimoni de l'Església. L'*advocatia ecclesiae* circumscribia la protecció de l'Església, que els emperadors cristians consideraven una de les seves principals missions,² i permet entendre també el significat de la paraula *avoué* com aquell qui defensava amb èxit dones, menors, gent gran i malalts en els judicis de Déu. Aquestes funcions protectores van esdevenir un mecanisme de gran eficàcia que va permetre als advocats d'anar estenent gradualment el seu àmbit d'actuació.³ En aquest sentit, el mot alemany *Vogt* ('corregidor') ens serveix com a sinònim d'*avoué*. Tot i que també cal veure en la paraula *Vogt* la traducció d'*advocatus* (que, a més, té un ressò onomatopèic amb el mateix mot) utilitzada per Burcard de Worms a la *Lex familiae S. Petri* (aprox. 1023-1025):⁴ «[...] perquè cap advocat (*Vogt*), vescomte, vassall ni cap altra persona de vèrbola d'entre ells [...]» [«ne aliquis advocatus seu vicedominus aut ministerialis sive inter eos alia aliqua loquax persona»].

Amb la desaparició progressiva de l'imperi carolingi i gràcies al caràcter heretable de la seva funció, els *avoués* es van anar apoderant cada cop més dels béns de l'Església. Fou en aquest moment que va néixer la distinció entre *avoué* i *vidame*. El *vidame* acostumava a nomenar-lo el bisbe amb l'objectiu de protegir els drets seculars de l'Església o de la diòcesi.⁵ A partir del llatí medieval *vicedominus*, que ja apareixia en els textos de Burcard, va sorgir el francès *vidame*, una figura que no només s'encarregava d'administrar el patrimoni eclesiàstic, sinó també de les qüestions relatives a la guerra i la seva organització.⁶

Al segle XII, però, es va començar a oferir formació jurídica a les facultats de dret i a les universitats, i els llicenciats d'aquestes disciplines també van anar adqui-

2. A. STIEGLER, a Josef HÖFER i Karl RAHNER (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, vol. 1, 2a ed., 1957, col. 164, paraula clau: *advocatia ecclesiae*.

3. François-Olivier TOUATI, *Vocabulaire historique du Moyen Âge (Occident, Byzance, Islam)*, 2a ed., París, 1997, paraula clau: *avoué*, p. 34.

4. El paràgraf íntegre amb què encapçala les seves lleis el bisbe de Worms diu: «In nomine sancte et individue trinitatis. Ego Burchardus Wormatiensis ecclesie episcopus propter assiduas lamentationes miserorum et crebras insidias multorum, qui more canino familiam sancti Petri dilacerabant, diversas leges eis imponentes et infirmiores quosque suis iudiciis opprimentes, cum consilio cleri et militum et totius familie has iussi scribere leges, ne aliquis advocatus seu vicedominus aut ministerialis sive inter eos alia aliqua loquax persona supradicte familie novi aliquid subinferre posset, sed una eademque lex diviti et pauperi ante oculos prenotata omnibus communis». Cf. *Monumenta Germaniae Historica, Constitutiones I*, núm. 438, i, per a la traducció a l'alemany, Karl KROESCHELL, *Deutsche Rechtsgeschichte*, vol. 1 (fins al 1250), 13a ed., Colònia, Weimar i Viena, 2008, p. 140-143.

5. Pierre-Clément TIMBAL i André CASTALDO, *Histoire des institutions publiques et des faits sociaux*, 8a ed., París, 1990, §. 246; Olivier GUILLOT i Albert RIGAUDIÈRE, *Pouvoirs et institutions dans la France médiévale*, vol. 1, París, p. 187.

6. En aquest context, el mot *hoste* (*hostis* en llatí) equival a *enemic*; cf. François-Olivier TOUATI, *Vocabulaire historique du Moyen Âge*, p. 205.

rint utilitat i visibilitat en la praxi jurídica. A partir d'algunes fonts provinents del sud de França (Llenguadoc-Rosselló) hem pogut tenir notícia d'alguns mediadors i consellers jurídics de la segona meitat del segle XII i la primera del XIII (apartat 1). Gràcies a un exemple concret de mediació de l'àmbit del sud de França i de Catalunya, farem paleses les seves pretensions i la seva capacitat d'aconseguir per escrit un pacte de conciliació entre parts enfrontades amb l'ajut de l'erudició jurídica (apartat 2). A continuació analitzarem la figura dels advocats i dels procuradors dins de la judicatura eclesialística a partir del segle XIII (apartat 3). I, finalment, glossarem la figura del patró dels lletrats francesos, sant Iu (Ivó, Yves) de Tréguier, que va viure al segle XIII i el qual al llarg del temps ha estat objecte d'una mitificació creixent (apartat 4).

1. ELS MEDIADORS DEL SUD DE FRANÇA DURANT ELS SEGLES XII I XIII

Els segles que analitzarem es caracteritzen per una romanització general dels àmbits socials més importants.⁷ Com a part d'aquest procés, es van configurar les administracions i els governs consulars, i el dret romà es va imposar.⁸ Una mirada a les biografies més destacades ens permetrà definir les característiques de la funció del conseller jurídic, com també les de la lenta professionalització de l'advocacia.

Avinyó, Marsella i Tolosa van ser les principals ciutats on van operar tot un seguit de juristes que en part duïen a terme funcions pròpies d'un advocat tal com les entenem avui dia.

1.1. AUSIÀS D'AVINYÓ

Un primer expert en lleis que pertanyia als anomenats *iuris periti*, denominació que en general els distingia dels notaris, fou Ausiàs d'Avinyó, que apareix sovint a les fonts. Membre d'una família de cavallers de Graveson, a mitjan segle XI

7. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux et la diffusion du droit romain dans le Midi», a *Recueil de mémoires et travaux, publié par la Société d'Histoire du Droit et des Institutions des Anciens Pays de Droit écrit*, Montpellier, Faculté de Droit et des Sciences Économiques de Montpellier, col.l. «Mélanges Roger Aubenas», fasc. IX (1974), p. 613-635, esp. p. 633.

8. Jean GAUDEMET, «Le droit romain dans la pratique et chez les docteurs aux XIe et XIIe siècle», a *Cahiers de Civilisation Médiévale* (1965), p. 365-380; Marie-Louise CARLIN, *La pénétration du droit romain dans les actes de la pratique provençale (XIe-XIIIe siècle)*, Paris, 1967, col.l. «Bibliothèque d'Histoire du Droit et Droit Romain», núm. XI; André GOURON, *Diffusion des consulats méridionaux et expansion du droit romain aux XIIe et XIIIe siècles*, Bibliothèque École des Chartes, 1964, p. 26-77.

va iniciar la seva carrera com a jurista amb un laude arbitral, l'any 1168.⁹ En aquest cas judicial s'esmenten dos àrbitres que podien rebre l'ajut de dos consellers, un dels quals era Ausiàs. L'any 1192 Ausiàs, que fins aleshores actuava com a jutge parroquial, va ser substituït en el càrrec.¹⁰ Ausiàs apareix en les fonts consultades com a jutge consular els anys 1179, 1188, 1191 i 1194.¹¹ Va morir, probablement, entre els anys 1195 i 1196.¹²

1.2. GIRAUD AMIC

Giraud Amic va arribar a la cort d'Alfons el Cast el 1179. El mes de febrer de 1183, a Dinha, va ser testimoni de la donació del poble de Sant Canat al bisbe de Marsella per part d'Alfons I i de Sanç. El 1184 Amic va ser ambaixador de Ramon V, Guillem de Forcalquier i Sanç, i en nom seu va signar una aliança amb la República Lígur. A més, va ser portaveu i mediador de tres comtes, en els consells dels quals va treballar.

1.3. GUILLEM DE SABRAN

Guillem (Guilhèm/Guillaume) de Sabran, parent de Giraud Amic, va ser conseller del comte Ramon V de Tolosa i, com a tal, se li va encomanar de confegir i redactar tots els acords celebrats amb el rei d'Aragó (*rex Aragonum*) i el comte de Tolosa. El febrer de 1173, Guillem de Sabran fou l'encarregat de fer la compilació de totes les obligacions a què s'havia de sotmetre Ramon V a fi de preservar la pau signada amb Alfons I.¹³ Aquí Guillem va demostrar que era capaç d'oferir un assessorament jurídic sòlid, ja que calia trobar el desllorigador per a les difícils disputes que existien entre ambdues parts, així com solucions de futur, cosa que representava tot un repte per a un jurista acabat de sortir de la Facultat de Dret només amb coneixements de dret teòric. Guillem va morir el 1206.

9. Georges de MANTEYER, *La Provence du premier au douzième siècle: Études d'histoires et de géographie politique*, París, 1908, col·l. «Mémoires et Documents Publiés par la Société de l'École des Chartes», núm. VIII, p. 446.

10. Georges de MANTEYER, *La Provence du premier au douzième siècle*, p. 446.

11. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 619 i 622.

12. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 619.

13. Martin AURELL, «Els fonaments socials de la dominació catalana a Provença sota Alfons el Cast (1166-1196)», *Acta Historica Archaeologica Medievalia*, núm. v-VI (1984-1985), p. 83-110, esp. p. 93.

1.4. BERNAT D'AURIAC

Bernat d'Auriac va ser el primer dels canonges de la catedral d'Arles. Era de procedència aristòcrata, d'una família de la rodalia d'Ais de Provença, i a partir de 1151 va actuar com a conseller de l'arquebisbe d'Arles en un plet (*plaid = placitum*) d'aquell any juntament amb dos altres juristes que en aquell moment també eren canonges i oficiaven a la mateixa col·legiata: Guillem de Barreira i Peire de Cabannes.¹⁴ Bernard va pertànyer a la cúria del comte de Barcelona i va morir entre 1178 i 1186.¹⁵

1.5. GUILLEM DE BARREIRA

Guillem de Barreira també era d'origen cavalleresc i va iniciar la seva carrera judicial l'any 1146 sense tenir cap titulació en la matèria. Va formar part de la generació de juristes que van estudiar dret romà al capítol de Sant Tròfim, com Bernat d'Auriac o Peire Ferréol.¹⁶ Guillem apareix sovint exercint tant d'àrbitre com de conseller jurídic, normalment a Avinyó, Sant Canat, Ais, Marsella, Aurenja o Lo Pònt Sent Esperit. No va començar a exercir de *magister* fins que va començar a treballar amb regularitat al capítol, de 1177 a 1190.¹⁷ A més, Guillem fou professor del capítol d'Arles entre 1179 i 1190 i va jurar en nom del comte el compliment del contracte de juliol de 1193 entre Guillem de Forcalquier i Alfons el Cast.¹⁸

1.6. PEIRE FERRÉOL

Entre els anys 1150 i 1160, Peire Ferréol va ser estudiant de dret romà i va pertànyer a la mateixa generació de juristes que Bernat d'Auriac i Guillem de Barreira. Juntament amb el seu col·lega de professió Milon, procedent també d'Avinyó, Peire Ferréol va ser un dels primers legistes del capítol d'Arles.¹⁹ En aquella època, la figura del legista no era gaire comuna. Es dedicaven en especial al dret romà, i a França van començar a adquirir significació política amb Lluís IX, conegut també com a sant Lluís (1214-1270). A més, els legistes van contribuir a

14. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 615.

15. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 615.

16. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618.

17. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 615-616.

18. Martin AURELL, «Els fonaments socials de la dominació catalana», p. 98.

19. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618 i 634.

unificar les lleis, refermar l'autoritat monàrquica i centralitzar l'administració. En època de Felip el Bell van gaudir d'un ampli reconeixement, en concret Pierre Flote i Guillem de Nogaret.²⁰

1.7. RAINAUD DE SAINTE-CROIX

Com Bernat d'Auriac i Guillem de Barreira, Rainaud de Sainte-Croix va ser membre del capítol d'Arles. En època d'Alfons I, va ser nomenat legista al capítol catedralici.²¹

1.8. PONS ASTOAUD

Pons Astoaud, també de família noble, apareix com a jutge consular els anys 1187, per primer cop, i 1189 i, com Ausiàs d'Avinyó, fou partidari del comte de Tolosa, de qui va ser conseller i més endavant canceller.²²

1.9. MICHEL DE MORIÉS

Michel de Moriés, com Bertran de Niom i Gervais de Tilbury, provenia de la segona generació del capítol de Sant Tròfim, tots els membres de la qual al final del segle XII havien estudiat dret romà.²³

1.10. OLEGUER DE TARRAGONA

Oleguer de Tarragona (1069-1137), abat de Sant Ruf²⁴ (1111-1116), bisbe de Barcelona (1116-1137) i arquebisbe de Tarragona (1118-1137), va pertànyer al

20. François-Olivier TOUATI, *Vocabulaire historique du Moyen Âge*, p. 159, paraula clau: *légiste*.

21. Martin AURELL, «Els fonaments socials de la dominació catalana», p. 105.

22. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 619, 620 i 622.

23. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618.

24. Sant Ruf es trobava a la diòcesi d'Avinyó; cf. Ursula VONES-LIEBENSTEIN, *Saint-Ruf und Spanien: Studien zur Verbreitung und zum Wirken der Regularkanoniker von Saint-Ruf in Avignon auf der iberischen Halbinsel (11. und 12. Jahrhundert)*, París-Tournhout, 1996. Ressenya de Thomas Gergen a *Revue Historique*, núm. 2 (2000), p. 479-483.

grup dels anomenats *juristes canonges* que s'havia format a Sant Ruf. Oleguer va ser mà dreta i conseller de Ramon Berenguer III, comte de Barcelona.²⁵

2. ELS CAUSIDICI COM A ADVOCATS I PROCURADORS

Causidicus, advocatus i iuris peritus són diferents conceptes que s'empren en les fonts consultades per tal de descriure la funció de consellers jurídics que exercien determinades figures.

2.1. PRESENCIA A LES FONTS

Durant la segona meitat del segle XII es van consolidar els termes *magister* i *magistri* per a referir-se als juristes en general,²⁶ al costat de denominacions més específiques, com ara l'expressió *iuris peritus*, que descriu els experts o perits en lleis, o els termes *advocatus* i *causidicus*.²⁷

Troblem dos exemples del concepte d'*advocatus* el 1155 i el 1197, respectivament: Uc, de la ciutat provençal d'Apte, va ser *advocatus* del bisbe Raybaud de Niça.²⁸ A més, també ens ha arribat notícia de Bozo, *advocatus*, que va exercir a Sisè Forns (Six-Fours) l'any 1197.²⁹ El mateix any s'esmenta un tal Boso com a *causidicus* d'Arles.³⁰ També es té notícia d'altres *causidici* els anys 1155, 1178, 1180, 1194, 1199, 1200, 1203 i 1206, amb un ús equivalent dels termes *causidicus* i *iuris peritus*. Peire Audebert (1178-1219) apareix el 1178 com a *causidicus*, però el 1219 ja se li atribueix el títol de jutge.³¹ Giuffré d'Apte, que provenia de la mateixa família de cavallers que Uc d'Apte, va exercir múltiples funcions: de *causidicus* a Ais el 1180; posteriorment, de prebost (*prévôt*) de 1190 a 1204, i, finalment, de bisbe del 1223 al 1229.³² A Arles, hi trobem un *causidicus* anomenat Alexandre que

25. Thomas GERGEN, *Pratique juridique de la paix et trêve de Dieu à partir du concile de Charroux*, Frankfurt, 2004, col·l. «Rechtshistorische Reihe», núm. 285, p. 176.

26. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 614-615.

27. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 614-615.

28. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 625, cita DOUBLET, *Actes des évêques d'Antibes*, París, 1915, núm. 101.

29. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618, cita GUERARD, *Cartulaire de St. Victor*, París, 1857, núm. 1023.

30. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618, esmenta ALBANES, *Gallia Christiana Novissima*, Montbéliard i Arles, 1899, núm. 729.

31. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 622.

32. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 625.

també apareix com a jutge.³³ El *causidicus* de l'arquebisbe va ser un tal Berengarius que també era llec.³⁴

Cal fer esment, així mateix, d'Isnard Audiguier, documentat a partir de 1187 i de qui apareixen referències en qualitat de jutge els anys 1191, 1206, 1209 i 1215. Com a *iuris peritus*, el seu nom és citat el 1201, i com a *causidicus*, el 1203, com a conseller del bisbe.³⁵ Finalment, el 1195 identifiquem Bernat Ferréol en qualitat de jutge consular. Bernat va rebre el títol de *causidicus* durant un litigi en què va actuar com a conseller de l'arquebisbe Miquel d'Arles.³⁶

Rostaing de Codolet va estar en actiu del 1198 al 1222. D'origen noble, va exercir de jutge el 1205 i de *causidicus* el 1222.³⁷ Al principi del segle XIII, els *causidici* constituïen un col·lectiu de tant pes que un notari d'Avinyó els va consignar en els documents com a integrants d'una categoria superior a la dels *militēs*: «Mulatorum etiam civium Avinionis, tam causidicorum et militum quam et aliorum proborum virorum requisito et habito consilio».³⁸

Ja en la segona meitat del segle XII, en els capítols catedralicis comencem a trobar els primers juristes que figuren en els cartularis amb el títol de *magister* o *causidicus*. Els canonges estudiaven tant dret canònic com dret civil. Osbert de Llombardia i Rogerius (també anomenat Placentin), procedents del nord d'Itàlia, els van introduir a la lectura del *Codex Iustiniani*, del qual va aparèixer una traducció al provençal (*Lo codi*) pels volts del 1150 a Arles.³⁹

2.2. TRACTATS D'ALIANÇA

Cap al final del segle XII i durant la primera meitat del XIII, normalment trobem els *causidici* o els *iuris periti* en qualitat de consellers de sobirans i de mediadors entre

33. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618. Fou l'any 1194.

34. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618. Berengarius apareix esmentat com a *causidicus* el 1200.

35. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 620.

36. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 618.

37. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 620.

38. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 620, cita la Biblioteca d'Avinyó, manuscrit 2834, f. 20.

39. Martin AURELL, *La chevalerie urbaine en Occitanie*, p. 71-118, esp. p. 104-105; André GOURON, *La science du droit dans le Midi de la France au Moyen Âge*, Londres, 1984; Johannes KABATEK, *Die Bolognesische Renaissance und der Ausbau romanischer Sprachen. Juristische Diskurs-traditionen und Sprachentwicklung in Südfrankreich und Spanien im 12. und 13. Jahrhundert*, Tübingen, 2005; cf. la ressenya de Thomas Gergen a *Informaciones, Zeitschrift für den deutsch-spanischen Rechtsverkehr/Revista Jurídica Hispano-alemana* (INF), núm. III (2006), p. 194-195.

prínceps territorials particulars. Ajudaven a posar fi a les disputes d'aquests sobirans i prínceps per mitjà de tractats, de manera que quedaven resoltes de cara al futur. Ausiàs d'Avinyó, esmentat anteriorment, era present a Ais quan el rei i els senyors feudals provençals van celebrar un acord de pau.⁴⁰ El 1885 també el localitzem a Avinyó, on exercia la mateixa funció. La signatura el 1190 del tractat de pau entre Alfons II, rei dels Aragons (*rex Aragonum*), i Ramon V, duc de Narbona, comte de Tolosa i marquès de la Provença, va ser possible gràcies a la mediació del bisbe de Besiers, Jofré de Marsella. A més d'Ausiàs d'Avinyó, també apareixen anomenats en qualitat de *judices et cancellarii* Guillem de Sabran, Giraud Amic i altres juristes de gran renom.⁴¹

Un altre exemple del fet que els juristes, en aquest cas els *magistri*, actuaven com a consellers en matèria de lleis en els tractats d'aliança entre els senyors de la Provença, el trobem en l'acord entre Pere II, Alfons II i Ramon VI, en virtut del qual es van prometre ajut mutu contra els seus enemics. L'acord es va tancar a l'abril del 1204 a Millau i s'hi esmentaven els *magistri* Pere i Guillem; aquest darrer fou canceller del comte de Provença.⁴²

3. ELS ADVOCATS I ELS PROCURADORS EN LA JUDICATURA ECLESIASTICA (SEGLES XIII-XV)

A més de les denominacions concretes per a l'advocacia, és a dir, *advocatus* i *causidicus*, en la judicatura eclesiàstica de França s'empraven especialment els termes llatins següents: *assertor*, *clamator*, *legis doctor*, *legum magister*, *miles legalis*, *postulans*, *defensor*, *togatus* i *patronus*. En francès antic trobem *parlier*, *emparlier*, *avant-parlier*, *plaidieur conteur* i *chevalier de lois*.⁴³

3.1. L'ADVOCAT DE LA JUDICATURA ECLESIASTICA TOLOSANA AL FINAL DE L'EDAT MITJANA

Els reculls de decisions dels oficialats, sobretot els de París, Marsella, Ais de Provença i Tolosa, ofereixen informació sobre les funcions i els serveis prestats pels

40. Jean-Pierre POLY, «Les légistes provençaux», p. 619, cita un document de l'Arxiu de les Boques del Roine, 56 H 4626 = 56 H 849 bis.

41. Henry de GÉRIN-RICARD i Émile ISNARD (ed.), *Actes concernant les vicomtes de Marseille et leurs descendances*, París i Mònaco, 1926, núm. 288, p. 81-83. Consulteu-ne el text original en l'anex; Martin AURELL, «Els fonaments socials de la dominació catalana», p. 92-93.

42. DEPARTAMENT DE LES BOQUES DEL ROINE, ILLA DE MARSELLA (ed.), *Inventaire sommaire des archives communales antérieures à 1790*, sèrie AA, Marsella, 1907, núm. 32, p. 40-41.

43. P. GILLET, paraula clau: *avocat*, a R. NAZ (ed.), *Dictionnaire de droit canonique*, París, 1935, col. 1524-1535, esp. col. 1524.

advocats a la baixa edat mitjana i fins al principi de l'edat moderna. Les resolucions de la judicatura eclesiàstica tolosana (*Décisions de la Chapelle toulousaine*) ens ofereixen la jurisprudència de l'oficialat de Tolosa de tombant del segle XIV i principi del XV, època en què l'oficial de Tolosa era Jean Corsier, i també la del final del segle XV, moment en què era Etienne Aufreri qui figurava al capdavant de l'oficialat de Tolosa.⁴⁴

Gràcies a la compilació de decisions de Tolosa podem donar resposta a diverses qüestions sobre el reglament procedimental. En el cas número 482, per exemple, trobem reglaments relatius als serveis dels advocats, que es considerava que havien d'acceptar com a clients i d'assistir totes les persones que necessitessin una protecció especial; entre aquests destacaven: els nens, les dones, els febles d'esperit i tots els qui, atesa la significació de la part adversària, no trobessin ningú que els defensés. En tots aquests casos pertocava al jutge d'encarregar els serveis d'un advocat («debet iudex providere»). A més a més, si la part era solvent, el jutge havia de fixar els honoraris de l'advocat. La remuneració depenia de les capacitats d'oratória (*facundia*), de la importància del litigi i de la casuística comparable. En cas que el client no es pogués permetre els honoraris, l'advocat l'havia d'assessorar de franc, perquè el lligava un deure de base teològica. Per a justificar-ho se citava l'Evangelí segons sant Mateu (22,39), que diu que s'ha d'estimar els altres com a un mateix («dileges proximum tuum sicut te ipsum»). En cas que l'advocat renunciés a oferir defensa jurídica, el jutge podia arribar a prohibir-li l'exercici professional. La glossa afegeix que l'advocat que denegava l'ajut a algú de qui sabia que era massa pobre per a pagar-li i, per tant, el perjudicava de manera considerable, fins i tot cometia un pecat mortal. El jutge que en el mateix supòsit no proporcionés defensa jurídica era considerat culpable dels mateixos pecats.⁴⁵

Pel que fa a la incompatibilitat dels càrrecs, llegim (cas 278) que ningú que hagués actuat de jutge en la primera instància tenia prohibit exercir d'advocat durant la fase d'apel·lació. Malgrat que es desaconsellava, no es fa esment de cap prohibició clara.⁴⁶

3.2. CORPORACIONS I OBLIGACIONS PROFESSIONALS DELS ADVOCATS

De la mateixa manera que en els judicis del dret romà, on existien corporacions d'advocats, als tribunals eclesiàstics cada cop es van anar constituint més

44. Jean-Louis GAZZANIGA, «Droit et pratique: Notes sur les décisions de la Chapelle toulousaine», a *L'église et le droit dans le Midi (XIII-XIV s.)*, Tolosa, 1994, p. 321-337, esp. p. 322-323.

45. Jean-Louis GAZZANIGA, «Droit et pratique», p. 326-327.

46. Jean-Louis GAZZANIGA, «Droit et pratique», p. 328.

associacions d'advocats, de les quals ja tenim constància al segle XIII, dotades de reglaments i estatuts inspirats en les disposicions del dret romà. Entre aquestes normes hi havia les epístoles decretals papals, les decisions conciliars i els estatuts de cada població en particular.

En acotar la professió d'advocat respecte d'altres modalitats d'assistència jurídica, topem amb l'expressió *in iudicio*. Es partia del principi que en privat tothom podia assessorar sobre matèries jurídiques. Tanmateix, qui hagués d'assumir la funció de defensa dels seus clients davant del tribunal havia de pertànyer a l'advocacia: «eo quod in iudicio dicant causam sui clientuli». ⁴⁷ Ja en el *Digest* es diu clarament: «postulare est pro tribunali petere et non alibi». ⁴⁸ L'advocacia no la podien exercir ni les dones, ni els esclaus, ni els excomunicats, etcètera. Una de les regles que es complia amb un rigor implacable era que un sacerdot no podia exercir en cap moment d'advocat si no era que fent-ho afavorís la seva església o els *pauperes*, per la qual cosa tampoc no podia rebre cap mena de remuneració. En aquests casos, tots els clergues necessitaven el permís del seu superior. L'ofici de procurador i el d'advocat eren totalment incompatibles. ⁴⁹ En diversos concilis s'exigia una preparació formal per a exercir d'advocat, que passava per una dedicació prèvia de tres anys al dret eclesiàstic i civil i a la pràctica jurídica. ⁵⁰

Els lletrats també estaven obligats professionalment a prestar jurament i al secret professional, i els estava prohibit associar-se amb altres advocats i procuradors, defensar judicis injustos, recórrer a procediments deshonestos, tractar el jutge irrespectuosament o insultar la part contrària durant l'al·legat. El concili de Sant Quintí de l'any 1231 (cànon 45) i els de Tours de 1231 (cànon 36) i 1236 (cànon 2 i seg.) subratllaven aquestes restriccions. Els advocats tenien dret a rebre uns honoraris que s'estipulaven en un màxim de vint lliures per cada causa (concili de Lió de 1274, cànon 19). ⁵¹

No obstant això, el paper de l'advocat no se cenyia només a l'al·legat. Havia d'assessorar el seu client al llarg de tot el judici. L'elaboració de l'al·legat introductor (*libellus*) era competència seva. ⁵² L'advocat assignat al demandat redactava les

47. «Postulantes alieno nomine, sive pro alio communiter dicuntur advocati, patroni causarum, oratores et causidici, eo quod in iudicio dicant causam sui clientuli, et pro eodem postulent, desiderium eius exponentes, aut alterius desiderio contradicentes». Cf. Anaklet REIFFENSTUEL, *Jus canonicum univ ersum, juxta titulos decretalium in quaestiones distributum*, París, 1865, vol. II, tít. XXXVII, núm. 4.

48. GILLET, col. 1525.

49. GILLET, col. 1526, i Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, París, 1880, p. 33.

50. GILLET, col. 1526.

51. GILLET, col. 1526.

52. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 142.

objeccions a l'al·legat de la part demandant.⁵³ A més a més, l'advocat del demandant també havia de preparar les *interrogationes* i les *positiones*, que tenien per objectiu simplificar el procediment probatori enumerant fil per randa els punts principals del litigi que exigien la presentació de proves materials.⁵⁴ L'advocat no podia declarar com a testimoni en una causa judicial per a la qual ja hagués estat designat advocat, ni tan sols en procediments d'apel·lació.⁵⁵ A més, se li reservava una funció important en l'interrogatori dels testimonis, perquè era a ell a qui corresponia la redacció dels *articuli* o *capitula*. Avui dia els *articuli* i els *capitula* rebrien el nom de «qüestions probatòries», és a dir, els punts sobre els quals el demandant interrogarà els testimonis que ell mateix ha convocat. En la formació dels advocats, l'art de formular les qüestions probatòries (*ars articulandi*) adquirí molta importància. En alguns indrets era també el jutge qui interrogava els testimonis sobre els punts del *libellus* disputats pel demandat; en aquests casos no calien *articuli*.⁵⁶ L'advocat del demandat, per la seva banda, formulava els *interrogatoria* o els *tituli*, és a dir, una llista de preguntes que el jutge havia de plantejar als testimonis. Trobem definida aquesta regla a *Summa introductoria super officio advocacionis in foro ecclesie*, de Bonaguïda d'Arezzo, obra que es remunta a l'any 1263.⁵⁷

Bonaguïda Aretinus, o Bonaguïda d'Arezzo, fou un advocat canonista de l'època d'Innocenci IV que el 1251 ja estudiava dret canònic a Arezzo. La seva darrera citació data del 1258 i l'any de la seva mort no s'ha pogut determinar amb seguretat.⁵⁸

Competia als advocats de les parts discutir la validesa de les declaracions dels testimonis tan bon punt acabava la vista i tenia lloc la *publicatio attestacionum*. En aquell moment era quan els advocats exposaven les seves respectives interpretacions judicials sobre els diferents punts tractats. Evidentment, la seva missió era incidir en les declaracions dels testimonis que resultessin favorables a la defensa del seu client, així com fer visibles les mancances i contradiccions dels testimonis de la part contrària. Els advocats acostumaven a escriure amb tinta vermella (*rubrum*) per a marcar, d'una banda, les declaracions que se sustentaven les unes a les altres i, de l'altra, les contradiccions. A partir d'aquí presentaven al jutge un exemplar de l'expedient, consignat d'aquesta manera, sobre els fets de la causa.⁵⁹

53. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 169.

54. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 178-180.

55. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 187.

56. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 189-190.

57. A. WUNDERLICH, *Anecdota quae ad processum civilem spectant*, Göttingen, 1841, p. 132-345, aquí *Summa*, 3a part, títols VII i X.

58. Hans van de WOUW, a *Lexikon des Mittelalters*, vol. II, Munic, 1983, col. 401.

59. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 192; BONAGUIDA, *Summa*, 3a part, p. 6-9, «De rubricis».

Els al·legats eren encara més importants que aquestes primeres intervencions personals dels advocats en el procés i no es presentaven fins que ja s'havien exposat tots els mitjans probatoris i totes dues parts hi havien tingut accés. Finalitzades la discussió i la vista oral (*conclusio in causa*), el jutge emetia una resolució sobre la matèria i tot seguit dictava sentència.⁶⁰

En línies generals, la legislació relativa als advocats de l'àmbit religiós no va experimentar cap variació fins a la publicació del *Codex iuris canonici* el 1917.⁶¹

El manuscrit *L'ordenaire maistre Tancrez* es troba a la Biblioteca Nacional Francesa, 1048, f. 14, anvers. Conté un exemplar de l'assaig de Tancrez, *De ordine judiciorum*, redactat en francès del segle XIII. El text parla en especial de les associacions d'advocats (*avocations*) que prestaven jurament davant del jutge o del seu representant; en paraules del *magister* Tancrez: «Avocations est quant aucuns conte sa parole ou la son ami par devant le juge ou par devant celui qui est en son leu».⁶²

3.3. LA FORMACIÓ DELS ADVOCATS

En general una formació jurídica de tres anys es considerava acceptable per a poder exercir d'advocat. Aquest temps s'havia de dedicar a l'estudi tant del dret canònic com del dret secular (civil) i a la praxi jurídica. Per a exercir l'ofici, l'any 1295 el sínode de Canterbury exigia un temps de preparació de quatre o cinc anys d'estudi i un any de pràctiques en un jutjat.⁶³ Ja el 1281, al concili de Lambeth, que va fixar el temps de formació reglada en tres anys, els participants es van queixar de la insuficiència de la formació jurídica exigida. Textualment deien: «amb prou feines han llegit el comentari d'un manual de dret, que els advocats es llencen de cap a defensar casos de dret eclesiàstic en un judici. I com que encara no dominen aquesta disciplina, cometen uns errors del tot reprobables que posen en perill tot el procés».⁶⁴

Els concilis atribueixen un gran valor al jurament professional, que s'havia de prestar davant del bisbe o l'oficial, és a dir, el seu representant. D'ençà del 1231, els concilis de Rouen i de Château-Gontier ja havien prescrit la pràctica del jurament.

60. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 204-206; GILLET, col. 1527-1528.

61. GILLET, col. 1528.

62. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 32.

63. Philippe LABBE, XI, p. 1409.

64. Concili de Lambeth, cànon 26 (1281), LABBE, XI, 1171.

El segon concili general de Lió, del 1274, va conservar aquesta obligació i fins i tot va imposar una renovació anual del jurament.⁶⁵ Als qui l'incomplissin, se'ls condemnava a pagar el doble dels danys que haguessin causat a les parts del judici per aquest incompliment. Els estatuts de Bayeux fins i tot obligaven els advocats a assistir a cursos d'ètica professional.⁶⁶

Bonaguida d'Arezzo explica que l'advocat defensava la causa dempeus i, sempre que el jutge li ho permetia, duia capell (birret). Havia d'anar vestit decentment, mostrar una actitud humil i un to moderat. Els advocats havien de seure per ordre d'antiguitat. Era recomanable l'ús d'una túnica llarga, *vestes talaris*, d'un sol color, com la dels capellans, per tal com en certa manera també exercien un càrrec clerical.⁶⁷ Bonaguida ofereix consells sobre les relacions entre client i advocat, la moderació de les discussions, la brevetat de l'al·legat, etcètera. D'aleshores ençà, la brevetat de la defensa cobrà molta importància, fet que es palesa també en els concilis. Per exemple, el concili de Canterbury del 1295 ordenava penalitzar els advocats i els procuradors massa xerraires («de puniendo advocatos et procuratores garrulos»). Havien de ser penats davant del tribunal, *arbitrio iudicis*. En cas d'insubordinació i incorregibilitat, fins i tot se'ls podia suspendre de càrrec indefinidament.⁶⁸ Rebien constantment la recomanació de parlar per torns i no exposar-ho tot de cop. Quan diversos advocats representaven un mateix client, s'exigia que els que no fessin ús de la paraula parlessin sempre en veu baixa entre ells: «Aliis basse et sine strepitu consultantibus». Aquí, la paraula *strepitus* feia referència al xivarri que es generava durant els debats jurídics, tot i que en general feia referència a qualsevol mena de soroll, enrenou o rebombori que calia evitar: «Ad evitandum strepitum advocatorum».⁶⁹

El concili de Lió del 1274 fixava la remuneració dels advocats pels serveis prestats en una única causa, amb un import màxim de vint lliures. El concili de Saint-Brieuc, a la Bretanya, va disposar que els fos concedida una suma de dotze o vint escuts, així com les costes de les al·legacions.⁷⁰ Cobrar una retribució massa elevada es podia penar amb una suspensió de fins a tres anys d'exercici.

A les *miserabiles personae*, sempre que no aconseguissin trobar assistència jurídica pel fet de ser insolvents, el jutge els assignava un advocat d'ofici.⁷¹ Un dels

65. Concili de Lió, cànon 19 (1274), LABBE, XI, 986 i 890.

66. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 33.

67. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 35.

68. «Et si super hoc incorrigibilis maneat, a consistorio perpetuo suspendatur», LABBE, XI, 1410.

69. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 35-36.

70. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 36.

71. Concili de Tolosa, cànon 44 (1229), LABBE, XI, 436.

clergues que defensava *miserabiles personae* fou el sant bretó Ivó (Iu) de Tréguier (Costes del Nord).

3.4. ELS PROCURADORS

A diferència dels advocats, durant molt de temps els procuradors no van formar cap associació pròpia.⁷² No obstant això, al segle XIII ja era habitual apoderar un procurador a qui no lligués cap compromís envers les parts.⁷³ El concili de Lió del 1274 situava els procuradors si fa no fa al mateix nivell que els advocats.⁷⁴ A més, els estatuts de Bayeux i de Reims recollien uns reglaments propis per als procuradors.⁷⁵ D'aleshores ençà, els procuradors també van començar a formar les seves unions sota l'autoritat del jutge eclesiàstic. Sovint succeïa que una mateixa part era representada per diversos procuradors. En aquests casos, calia que treballessin de manera mancomunada (*in solidum*). Per tal que no tots els procuradors representessin una de les parts i, per tant, la part contrària quedés sense procurador, el sínode de Canterbury va regir en contra d'aquesta possibilitat.⁷⁶ Es permetia la presència de procuradors en qualsevol àmbit del dret, llevat dels processos incoats per l'acusació. En aquests casos, tant la part acusadora com l'acusat havien de fer-hi acte de presència.⁷⁷

S'arribava a procurador per procediment escrit o per nomenament del jutge. És a dir, el procurador havia de poder demostrar el seu mandat. Hi havia persones que també podien prestar serveis de representació sense aquesta formalitat, com ara un pare en els afers del seu fill, un marit en els de l'esposa o un clergue en els de la seva església. Després de la litispèndia (*litis contestatio*), el mandat només se'ls podia retirar en casos de molt de pes. Els procuradors havien de declarar sota jurament que complirien les seves obligacions. Procurador i advocat havien de posar-se d'acord sobre la manera com plantejarien la causa i no els era permès d'arribar a un acord que fos perjudicial per al seu client. El procurador tampoc podia redactar cap *libellus* ni cap objecció que fossin contraris a la posició de l'advocat, ni retenir la remuneració reservada a l'advocat. Els procuradors estaven obligats a proporcionar als advocats qualsevol documentació necessària que resultés fa-

72. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 36.

73. Charles BATAILLARD, *Origines de l'histoire des procureurs et des avoués depuis le ve siècle jusqu'au xve siècle*, París, 1868, vol. III.

74. Cànon 19 (1274), LABBE, XI, 986.

75. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 37.

76. Cànon 18 (1295), LABBE, XI, 1412; Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 38.

77. Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 38.

vorable a la causa. Tampoc podien assumir algunes de les tasques dels notaris, en especial l'aixecament de l'acta. Els procuradors rebien els seus honoraris de les parts que havien sol·licitat els seus serveis i el concili de Lió va fixar un import de dotze lliures com a honoraris màxims aplicables per cas.⁷⁸

A mesura que s'anaven formant experts jurídics en facultats de dret, es va anar constituint no tan sols un únic estament de juristes, sinó també una consciència d'una professió diferenciada en l'àmbit jurídic. El fet que la religió i la justícia guardessin una relació tan estreta, és a dir, que molts clergues estiguessin en condicions de demostrar que també tenien estudis jurídics, el veiem clarament il·lustrat en una figura que a França encara avui dia és venerada com a sant i que a partir d'aleshores és considerada patró dels juristes i, sobretot, dels advocats. Es tracta de sant Iu (Ivó, Yves).

4. SANT IU, PATRÓ DELS LLETRATS FRANCESOS

4.1. CAP A UNA RECONSTRUCCIÓ DE LA VIDA D'IU A PARTIR DE LES FONTS CONSULTADES

El sant Yves Hélori de Kermatin, o Yves de Tréguier, va néixer el 1250 i va morir el 1303. Fou sacerdot i oficial, i jutge eclesiàstic de la diòcesi de Tréguier, i va dedicar la vida a la justícia i als *pauperes*, és a dir, les persones sense mitjans socials ni econòmics que necessitaven protecció i de les quals s'encarregava la seva església des que així ho havien establert els capitulars carolingis. El papa Climent VI va santificar Iu el 1347.

Tot i que Iu havia escrit profusament, no ens ha arribat cap document del seu llegat, ni dels expedients judicials del bisbat de Tréguier ni de textos privats.⁷⁹ Les úniques fonts sobre la seva trajectòria són els documents de la seva canonització, que tingué lloc entre el 23 de juny i el 14 d'agost de 1330, així com un certificat, que data del 2 d'agost de 1297, on s'afirma que Iu va fer un donatiu per a la capella que ell mateix havia fundat a Kermartin quatre anys abans.⁸⁰

78. Concili de Lió, cànon 19 (1274), LABBE, XI, 886; Paul FOURNIER, *Les officialités au Moyen Âge*, p. 39-40.

79. Jean-Christophe CASSARD, *Saint Yves de Tréguier: Un saint du XIIIe siècle*, París, Beauchesne, 1992, p. 36-37. Convé consultar també les publicacions de Jean le MAPPIAN, «État actuel des recherches sur Yves de Tréguier», *Mémoires de la Société d'Histoire et d'Archéologie de Bretagne*, núm. 48 (1968), p. 15-30.

80. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur saint Yves de Kermartin», *Analecta Bollandiana: Revue Critique d'Hagiographie*, vol. 92 (1974), núm. 3-4, p. 409-423, esp. p. 409.

Iu provenia d'una família noble de la parròquia de Minihy-Tréguier, a la Bretanya. Va estudiar dret a la Universitat d'Orleans i més endavant a París, i va dur una vida de pobresa i humilitat. Un cop acabats els estudis, va tornar a la Bretanya, on va exercir com a conseller jurídic de la seva diòcesi. Les seves sentències i el seu sentit de la justícia eren admirats per tota la població. Ha perviscut fins als nostres dies una representació de la seva recerca de justícia entre els rics i els pobres: tres figuretes de fusta del segle XVI el presenten entre un home ric i un de pobre, que ell tracta igual. En les arts plàstiques, se'l sol representar amb una bossa de diners en una mà, per a evidenciar que al llarg de tota la vida va fer donació de tots els seus diners als pobres, i un rotlle de paper a l'altra, que simbolitza el seu càrrec de jutge eclesiàstic. El monument fúnebre dedicat a sant Iu es va erigir just a l'indret de la catedral de Tréguier on Iu havia estat enterrat l'any 1303; el monument actual data del 1890.⁸¹

Louis Duval-Arnauld⁸² va arribar a la conclusió que les anècdotes que ens han arribat sobre Iu provenien de Bouchart⁸³ i que són diversos els autors que van donar continuïtat fins als nostres dies a aquestes històries basades en la tradició oral o possiblement escrita. En tots els casos, Iu impedeix la condemna injusta d'una dona pobra (és a dir, d'una de les *miserabiles personae*) que ha estat víctima de dues estafes, i els culpables són castigats.⁸⁴ Duval-Arnauld proposa el cronograma següent per a resumir la vida d'Iu:

- 1247-1261 o 1248-1262: Kermartin, infantesa i primers estudis
- 1261-1267 o 1262-1268: París, formació universitària bàsica (Faculté des Arts)
- 1267-1271 o 1268-1272: París, carrera universitària de Dret (Faculté de Décret)
- 1271-1273 o 1272-1274: Orleans, Facultat de Dret (estada de dos anys), mínim d'un any d'estudi de les epístoles decretals sota la direcció de Guillem de Blaia
- 1273-1277 o 1274-1277: París, Facultat de Teologia

81. Jean-Christophe CASSARD, Jacques DERVILLY i Daniel GIRAUDON, *Les chemins de saint Yves*, Morlaix, Skol Vreizh, 1994; Marie-Paule SALONNE, *Saint Yves, patron des avocats, avocat des opprimés*, París, 1945; François SEMUR, *Yves de Kermartin, Magistrat et avocat du XIIIe siècle*, Chateaulin, Jos Le Doaré, 1983; Jean-Christophe CASSARD i Georges PROVOST, *Saint Yves et les Bretons: Culte, images, mémoire*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2004.

82. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», *Analecta Bollandiana: Revue Critique d'Hagiographie*, vol. 92 (1974), núm. 3-4, p. 409-424.

83. *Les grandes chroniques de Bretagne*, París, 1514.

84. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», p. 409-410.

1277-1279/80:	Orleans, Facultat de Dret, estudi de les <i>Institutiones</i> sota la direcció de Pierre de la Chapelle
1280-1284:	Rennes, oficial de l'arxidiaca Mauritius, estudis de Teologia al convent dels minorites
1284:	oficial (delegat) del bisbe de Tréguier i, alhora, sacerdot i rector de Trédrez
1290:	sermons públics
1292:	rectoria de Louanec fins a la seva mort
1293:	funda la capella de Nôtre-Dame de Kermartin
1297:	ratifica i amplia aquesta fundació
1298-1300:	renuncia al seu càrrec d'oficial del bisbe de Tréguier
1309 (19 de maig):	mort ⁸⁵

Iu va defensar el patrimoni de l'església de Tréguier, una missió que va haver de dur a terme bo i respectant les regles de compatibilitat dels càrrecs de sacerdot i advocat, tal com estipulaven els concilis.⁸⁶ I és que el rei Felip el Bell havia amenaçat els béns de l'església, que estaven destinats a les *miserabiles personae*. En aquest cas, Iu va tenir un doble motiu per a actuar com a representant legal.

Un aspecte discutit és si Iu va arribar a finalitzar la doble carrera de Dret Canònic i Teologia.⁸⁷ Se sospita que no va ser així, per tal com aquesta opció no estava permesa. A més a més, les declaracions de testimonis en aquest sentit són molt esparses.

De la mateixa manera, tampoc no queda clar si Iu va arribar a fer pràctiques durant un any en un jutjat eclesiàstic. En tot cas, el cànon 4 del concili de Tours del 1236 no ho estipulava com a obligatori. Tan sols afirmava que una formació pràctica en un jutjat era equivalent a uns estudis universitaris. Un oficial, però, havia de demostrar que havia cursat cinc anys d'estudis reglats de dret.⁸⁸

4.2. NOTORIETAT D'IU FINS ALS NOSTRES DIES

Antigament fins i tot s'havia arribat a lloar la figura d'aquest sant i patró benefactor de tots els advocats amb la frase «Advocat i no pas lladre, costa de

85. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», p. 411 i 417-418.

86. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», p. 421.

87. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», p. 423.

88. Louis DUVAL-ARNOULD, «Note chronologique sur Saint Yves de Tréguier», p. 424, i Giovanni Domenico MANSI (ed.), *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Florència i Venècia, 1759-1798 (reimpressions: París, 1899-1927; Graz, 1961), vol. 23, col. 412 E; per a altres tesis, vegeu Jean le MAPPIAN, «État actuel des recherches sur Yves de Tréguier», p. 15-30.

creure!», en francès «Avocat et pas voleur, chose à peine croyable!». Encara avui dia se'l venera extensament, sobretot a la Universitat de la Sapienza de Roma, on l'església de Sant'Ivo dei Bretoni, ubicada al mateix campus, duu el seu nom.⁸⁹ Crida l'atenció, també, el fet que el segell del Departament de Dret de la Universitat de Trèveris, que és la versió revisada del segell de l'antiga Facultat de Juristes de Trèveris del 1473 al 1798, presenti sant Iu com un erudit assegut davant del seu faristol. Així és com actualment la Facultat d'Estudis Jurídics de Trèveris continua retent homenatge a Iu pel seu compromís com a defensor dels desemparats, els pobres⁹⁰ i els oprimits⁹¹ davant dels jutjats seculars i eclesiàstics.

La commemoració festiva té lloc el 19 de maig, dia de la seva mort, en què a Tréguier desfilen les seves relíquies en processó i se celebra un acte de perdó.

5. ANNEX

Tractat de pau, de 26 de gener de 1190, entre Alfons II, rei d'Aragó, i Ramon V, duc de Narbona, comte de Tolosa i marquès de Provença:⁹²

Anno ab Incarnatione Domini M^oC^oLXXXIX, vii kalendas februarii. Propter discordias et contentiones, que inter dominum Ildefonsum, regem Aragonum, comitem Barchinonie et marchionem Provincie, et dominum Raymundum, ducem Narbonie, comitem Tolose et marchionem Provincie, longo tempore fuerant, super pactionibus et conventionibus quas antea apud Narbonam habuerant, ex consensu utriusque partis, mediatores sive arbitros elegerunt, scilicet G., Bitterrensem episcopum; B., vicecomitem Massilie; Hugonem, Bonarum Vallium abbatem; P. de Rigaldo, magistrum militie Templi, et P. R., Hospitalis Gerosolimitani in villa Sancti Egidii preceptorem. Quorum arbitrio et consilio firma pax et concordia inter

89. També s'hi esmentava l'església de Sant'Ivo alla Sapienza, construïda del 1642 al 1664 per Francesco Borromini; sobre el tema, consulteu Hans OST, «Borrominis römische Universitätskirche S. Ivo alla Sapienza», *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, núm. 30 (1967), p. 101-142, i Martin RASPE, «Borromini und die Antike», a *Borromini, Architekt im barocken Rom*, catàleg de l'exposició per al 400 aniversari del naixement de l'arquitecte (12 d'abril - 25 de juny de 2000, Viena, Albertina im Akademiefhof), Milà, 2000, p. 89-100.

90. Les figuretes de fusta de la catedral de Tréguier, que daten del segle XVI, són un motiu habitual a les postals i representen sant Iu entre l'home ric i l'home pobre.

91. Deganat del Departament V de Dret de la Universitat de Trèveris, cf. la descripció del segell de la Facultat: «S. Iuridicæ Facultatis Treverensis» («S» significa *sigillum* = segell); consulteu <www.uni-trier.de/uni/fb5/fb5.html>. Darrerament, sobre la història de la Facultat de Juristes de Trèveris, vegeu Peter KRAUSE, «Die Geschichte der juristischen Fakultät von 1473 bis 1798», *Rechtsgeschichtliche Schriften* (Colònia), núm. 23 (2007).

92. Font: nota 41.

eos facta fuit in hunc modum: scilicet quod, bona fide et sine dolo, omni fraude et calliditate esplosa, deinceps veri amici sint et de corpore, vita et membris et omnibus honoribus et facultatibus suis fideles sibi invicem existant, ita quod nullus eorum facto vel verbo sive consensu, alterius mortem sive corporis sui seu dominacionis sue vel quarumcumque rerum suarum seu facultatum jacturam vel detrimentum seu diminutionem operetur, struat, aut aliquomodo machinetur. De omnibus quoque malefactis et guerris, que inter eos emeruerunt vel ad invicem sibi fecerunt, in presenti, sub jurejurando corporaliter prestito, bona fide et absque ingenio malo, perpetuum et sincerissimum finem sibi et coadjutoribus suis faciant, eo addito quod de cetero sibi invicem fideles existant, nec pro aliquo homine seu pro aliqua re vel qualicumque occasione, quilibet eorum alteri guerram faciat vel fieri faciat. Si vero aliquo in tempore contingerit aliquem eorum habere querimoniam cum homine alterutrius, homo ille, contra quem querimonia habebitur, per se in propria persona satisfactionem vel justicie plenitudinem faciat conquerenti; aut, si hoc complere noluerit, dominus ejus querelanti contra eum operam et auxilium bona fide omnimodo impendere studeat, usque dum ei satisfactum sit judiciali sententia vel amicabili compositione. Item, si quando ambo vel alter eorum quid petere vel exigere voluerit in civitate Avinionis, sint super hoc sibi invicem boni et fideles amici et coadjutores; et quidquid ibidem acquirere poterint communiter dividant. Quod si forte inter eos de supradictis conventionibus et pactis questio vel discordia aliqua oriatur, arbitrio B., archiepiscopi Tarraconensis, qui constitutus arbiter pro parte domini regis est, et arbitrio B., Narbonensis archiepiscopi, qui constitutus arbiter pro parte domini comitis est, in partibus illis que ultra flumen Erarium sunt, terminetur. Si vero in partibus que citra predictum flumen sunt usque ad Alpes montis jam questio vel discordia inter eos oriatur, arbitrio Droconati et Rascacii, qui pro comite sunt, et Barralli et Blacacii, qui pro rege sunt, questio similiter terminetur, de coadjutoribus eorum idem similiter statuentes. Cum supradictis cognitoribus pro utraque parte electi sunt mediatores G., Bitterensis episcopus, et P. de Rigaldo, magister militie Templici, et prior Hospitalis. (El text va seguir del segell del notari).